

Jegyzőkönyv-részletek a Közoktatáspolitikai Tanács 1994. november 15-én megtartott üléséről

Elnököl: Szenes György, az országos pedagógiai szakmai szervezetek részéről

Az ülés résztvevői

Országos pedagógiai szakmai szervezetek:

Szenes György
Mihály Ottó
Horn György
Pécze Gábor

Országos pedagógus-szakszervezetek:

Kajtárné Botár Borbála
Molnár Péter
Gyimesi László

Országos szülői szervezetek:

Biacs Péter
Liszka Károlyné
Lindmayer József
Bálint Ede

Országos diákszervezetek:

Koltai Péter
Baranyi Éva
Hanti Vilmos
Cseke Miklós

Helyi önkormányzatok érdekképviselői szervezetei:

Sáska Géza
Vargha Károly
Kovács Sándorné
Máczy István

Nem önkormányzati iskolafenntartók:

Farkas Iván
P. Csikai Miklós
Farkas István Ferenc
Berend Ivánné
Heit Gábor

Az oktatásban érdekelt minisztériumok képviselői:

Bernáth Jenő (Munkaügyi Minisztérium)
 Sövényi Ferencné (Népjóléti Minisztérium)
 Papp Ágoston (Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium)
 Taxner Ernőné (Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium)
 Dudás Ferenc (Belügyminisztérium)
 Sivák József (Pénzügyminisztérium)

Meghívott:

Szüdi János (MKM)

A Közoktatáspolitikai Tanács titkársága részéről:

Juhász Árpádné főosztályvezető
 Riczel Etelka
 Meixner Mónika

Elnök: A második napirendi pont: a tartalmi szabályozás kodifikált szövege, amelyet megkaptunk előre szövegtervezetként. Előterjesztője Szüdi János. Szüdi úrnak nincs kiegészítése az anyaghoz. Az első körben a kérdések megfogalmazását kérem.

Farkas István Ferenc: Két kérdésünk van. Az egyik: Hogyan lép a nemzetközi érettségi rendszer felé most konkrétan a felelős minisztérium – erről nem tartalmaz információt ez a szöveg.

A másik: A vallástörténet, etika, filozófia melyik ponthoz tartozhat?

Papp Ágoston: Nekem is a műveltségi területekre vonatkozó kérdésem lenne a szaktárcám képviseletében. Korábban a technika tantárgy megjelent, most így nem szerepel. Van az iskolarendszerben egy közlekedésre nevelési feladatunk. Kérdezem, hogy ez beleillik-e ezek közül valamelyikbe. Gondolom, hogy az életvitel és a gyakorlati ismeretek című terület lenne az, amelyik be tudná fogadni. Jól értelmezem?

Szüdi János: A nemzetközi érettségi felé való továbblépéshez valóban tudni kellene, milyen lesz az a kétszintű érettségi, aminek a szakmai kimunkálása most folyik. Az nem is lesz a törvény részletes szabályaiban, erre külön érettségi vizsgaszabályzat fog készülni. A nemzetköziség felé lépés lényege, hogy egységes követelmények szerint szervezett az állami vizsga, amiből az következik, hogy a követelmény egyforma lesz, függetlenül attól, hogy milyen iskolatípusban tartják. Most az esti, levelező tagozaton szerzett érettségi sokkal kevesebb követelményhez kötött; a szakközépiskolában, gimnáziumban nem ugyanolyan követelmények szerint kell letenni az érettségit. Az egységesség, továbbá a kétszintűség – ha jól tudom, lesz emelt és alapszintű – fogja szolgálni, hogy végül eljussunk ahhoz az érettségihez, amit a világon mindenütt elfogadnak.

A másik, amit kérdeznek, hogy a vallástörténet hová tartozik.

Ez nem jogászi kérdés, itt van Mihály Ottó, aki részt vett a kimunkálásban. Gondolom, az ember és társadalom körébe belefér a vallás, annak minden vonulata; amit pedig te kérdeztél, az pont az életvitel és gyakorlati ismeretek körébe. [...]

Elnök: A válaszok után következnek a hozzászólások, és majd megkérem Mihály Ottót, hogy a szakmai kérdésekre adjon meg a választ, amelyeket Szüdi János nem tudott kellő precizitással elmondani. [...]

Mihály Ottó: Amit a szakmai oldal részéről el kívánok mondani, az egyfelől az, hogy a törvényszöveg néhány olyan új elemmel bővült ki, ami eddig a NAT-alapelvekben szerepelt, amely kormányhatározatként jelent meg. Persze nem teljesen ugyanez, hanem maga ez a probléma, ez a szabályozási elem újként jelenik meg itt a törvényben, de ezeket kivéve, ez a szabályozás lényegében nem új. Egyébként ez ellenőrizhető, mert ezt annak idején publikáltuk. Ez alapján véve megfelel annak, amit azok a szakértők alakítottak ki, akiket annak idején, még az előző kormány időszakában a NAT készítéséhez delegáltak. Ezt annak idején a szakajtó publikálta.

Ezért a szakmai oldal ezzel a tervezettel egyetért, tehát ez a kodifikációs változat kifejezi a szakmai oldal szakmai álláspontját a szabályozásra kerülő kérdésekben. Ez az egyik dolog, amit mondani kívánok.

Van egy kételyünk, egy értelmezési problémánk a kodifikációt illetően. Ez arra vonatkozik, amikor a 2. oldalon, a 11. pontban kimondja, hogy a helyi tanterv készítésére az iskola nem kötelezhető. Ennek két értelmezési lehetősége van. Ha a készítésre helyezem a hangsúlyt, akkor ez arra utal, hogy nem kötelezhető arra, hogy maga nekiálljon helyi tantervet a szó legszorosabb értelmében előállítani. Ebben az értelemben a szakmai oldal egyetért ezzel. Viszont a törvény más helyein – és nem tudom, ez módosításra kerül-e, mert erről egyelőre nincs tudomásom, de remélhetőleg nem – az kimondásra kerül, hogy az iskola pedagógiai programja keretében, annak részeként – mert a program szélesebb – rendelkeznie kell helyi tantervvel. Ha ez az értelmezés itt csak annyit jelent, hogy ő elmeget a boltba és hozhat egy helyi tantervet, vagy odamehet a másik iskola, és azt mondja: „nektek milyen jó van, legyen ez a miénk is!”

A szakmai oldal egyetért azzal, hogy nem lehet törvényileg arra kényszeríteni egy iskolát, hogy maga nekiálljon effektíve tantervkészítő munkát végezni. Amennyiben világos, hogy itt erről van szó, akkor a szakmai oldal ezzel a kodifikálási változattal egyetért. Ez volt a szakmai oldal másik problémája.

Most olyan információt mondanék, amivel mint a szakmai oldal képviselője rendelkezem, de semmi köze az álláspontunkhoz. Információként szeretném elmondani, ami talán a vitához is segítséget ad, hangsúlyozom, információként. Az álláspont szerint a törvénynek nem szabad továbbmennie a tekintetben, hogy a tartalmakra vonatkozó konkrét szabályozást ezen tíz megnevezett műveltségterületen belül tovább részletezze. Ezért törvényszerűen nem kíván törvényi szinten állást foglalni, hogy akkor például a vallástörténet, a közlekedési ismeretek, az etika hol helyezhető el. Ezen a szabályozási szinten nem kíván ebben állást foglalni. Ennek az a mélyebb szakmai oka, hogy többféle megoldást enged meg.

Tehát ez a probléma mondjuk természetes módon megjelenhet – csak a példát mondom, hangsúlyozom – az életviteli és gyakorlati ismeretek körében; mind a közlekedés kérdése, mind pedig az etika. Ugyanis az etikát teljes joggal értelmez-

hetem úgy, mint az ember életvitelének legfontosabb és egyik legizgalmasabb szabályozó eszközét, tehát akkor itt is elhelyezhető.

Ugyanezt kell mondanom arról, hogy például a technikát az életviteli és gyakorlati ismeretek keretében fogja a NAT elhelyezni, mert a NAT megnevez már bizonyos részterületeket. Az ember és társadalom műveltségterület esetében a NAT meg fogja nevezni a történelmet, és a vallástörténet ennek keretében is elhelyezhető. De mivel a NAT nem írja elő, hogy pontosan milyen tantárgyi rendszerekben kell ezen műveltségi területeket a helyi tantervben megjeleníteni, ezért erre nem azért nem adok konkrét választ, mert nem tudom, hanem azért, mert többféle variációban helyezhető el.

Bizonyos etikai princípiumok alapján például az emberismeret – ami megjelenik az ember és társadalomnál, mint egy részterület – szintén lehet az etika területe. Ezenkívül mivel a NAT csak a rendelkezésre álló időnek egy bizonyos, hozzávetőleg 60 százalékára fogalmaz meg követelményeket, mindezek a területek úgy is megjelenhetnek, hogy ebben a bizonyos másik 40 százalékban helyezkednek el. Például feltehetőleg ilyen lesz a filozófia, de – szeretném hangsúlyozni, remélem, sikerült elkerülnöm mindenféle állásfoglalást vagy értékelési szót vagy mondatot – hozzászólásomnak ez a második része tisztán informatív jellegű.

Elnök: A szakszervezeti oldalnak van kérdése?

Molnár Péter: A Közoktatáspolitikai Tanács előző ülésén, amikor az alaptantervről esett szó, tulajdonképpen nem volt módunkban megvitatni az esetleg kritikus pontokat, amelyeket fontosnak vagy kiemelőnek tartunk. Ezért én a következővel szeretném kezdeni:

Azt gondolom, hogy az előző ülésre kapott anyagnak a kodifikáció megfelel. Az került kodifikálásra, amiről az elmúlt alkalommal nem tárgyaltunk, de ha az ember összeolvassa, úgy gondolja, hogy tartalmilag a két anyag megfelel egymásnak.

Röviden szeretnék kitérni az iskolaszervezet kérdésére, amely többször fölmerült. Idézhetem Báthory Zoltánt. Ő elmondta, hogy pedagógiai szinteket kívánnak szabályozni. A mi véleményünk az, hogy indirekt módon ez hatni fog az iskolaszervezetre, méghozzá az iskolaszervezet alsó szintjeire, azzal, hogy igen kemény és radikális változás következhet be az iskolastruktúrában, különösen ha majd figyelembe fogjuk venni azokat a költségvetési kondíciókat, amibe az önkormányzatok fognak kerülni, hogyha a '95-ös költségvetés a jelenlegi szinten marad. Nem véletlenül akartunk erről a kérdéstről lehetőség szerint többet vagy részletesebben beszélni ma. [...]

Szakszervezeti szempontból számunkra a tíz műveltségi terület meghatározása azért jelent külön problémát, mert meg kell fogalmaznunk most azt az aggályt, ami nem biztos, hogy ott bújkál a döntéshozók fejében, de a veszélyt mi kiolvasni féljük a leírtakból: összefüggést feltételezünk esetleg a pedagógusok kötelező óraszámával kapcsolatban is. Itt további kifejtésre lesz szükség ahhoz, hogy állást merjünk foglalni, de jelezzük, hogy ez a félelmünk megfogalmazódott a tíz műveltségi terület kapcsán.

Ami pedig a mérési szintekre vonatkozik, azt gondolom, választ kell majd kapnunk arra: mi van akkor, ha adott esetben egy tanuló nem felel meg a mérési szintnek. Ennek vannak-e következményei? A szereplőkre nézve milyen következményei vannak – ugye, ez egy többszereplős szituáció. Azt gondolom, ez egy lényegi kérdés, hiszen a pedagógus kötelezettsége irányából megközelítve a problémát,

elképzhetőnek tartom, hogy a szakmai alkalmasság–alkalmatlanság kérdése és egyebek is fölvetődhetnek.

Röviden ennyi. Hozzá kell tennünk, hogy a kormányprogram belső ellentmondásait alapvetően visszatükröződni látjuk az alaptanterv egészében. [...]

Elnök: A szülői szervezetek képviselőjéé a szó.

Lindmayer József: A szülői szervezetek tulajdonképpen üdvözlik ezeket a rövid, tömör megfogalmazásokat, mert ezekbe tényleg sok minden beleférhet, tehát eléggé liberális lehet az alkalmazás során. Fontosnak tartanánk azonban, ha az alfabetikus felsorolás sorrendiségét is jelent, hogy az anyanyelv után kerüljön be az ember és társadalom, mert az így az összes többi után következne. Biztos igaz van Mihály Ottónak, de mi jónak tartanánk, ha az „etika” kifejezés valamilyen úton-módon megjelenne, tehát „ember, társadalom, etika” vagy hasonló. Még akkor is, ha az részben más műveltségi területnél is tanítható konkrét tanterv alapján.

Nagyon jó dolog, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek valamilyen pozitív diszkriminációt nyerneek itt azzal, hogy róluk ez külön rendelkezik – csak éppen a tehetséggondozás nem került szóba. Mi van a művészeti és egyéb iskolákkal, a sportiskolákkal? Nem lenne jó, ha azért nem felelnének meg a művészeti feltételeknek, mert mindenáron teljesíteni kell, az utolsó betűig, az általános előírásokat, viszont az se lenne jó, ha a művészeti képzésen kívül másban nem is részesülnének az ott tanulók, mert hiszen ők művészeti vagy sporttevékenységet folytatnak. Talán valahol itt kellene szólni erről – csak annyira, mint amennyire a nemzeti és etnikai kisebbségekről, illetve a fogyatékos gyerekekről.

Az állami vizsga méréséről, a vizsgaszintekről majd akkor lehet beszélni, ha ez egy anyagban bővebben kifejtésre kerül. Hogy ezek vannak, kötelező jelleggel vannak, állami szinten vannak, az jó dolog. Nyilvánvaló, hogy bővebb anyag alapján lehet erre visszatérni. Köszönöm.

Elnök: A diákszervezetek következnek.

Baranyi Éva: A múltkor idekerült anyagváltozathoz – ami szerintünk is visszaköszön ebben a kodifikált szövegben – nekünk is lett volna néhány olyan javaslatunk, hogy a tíz műveltségi területet hogyan lehetne átcsoportosítani stb. Azt gondolom azonban, hogy ez végül is egy szakmai kérdés, és amikor részletes kifejtésre kerül a Nemzeti alaptantervben, akkor minden bizonnyal mindennek meglesz a helye. [...]

A másik, szintén konkrétan a szöveghez: Mihály Ottó már elmondta a 11. ponthoz, ami arról szól, hogy nem kötelezhető az iskola a helyitanterv-készítésre. Szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy az óvodai területen is ugyanez szerepel, a „helyi” jelző nélkül „foglalkoztatási program készítésére az óvoda nem kötelezhető”. Tehát ennek is egyértelműnek kell lenni, ugyanúgy, mint az iskolai helyi tantervnek.

Az utolsó konkrét dolog, hogy a 10. pontnál felsorolás van arról, hogy a NAT-nak tartalmaznia kell a kisebbségekre, illetve a fogyatékosokra vonatkozó sajátos elveket. Talán érdemes lenne kifejteni, hogy a testi, érzékszervi, értelmi és beszéd fogyatékoság mellett például léteznek magatartászavarok, amelyek nem értékelhetők igazából fogyatékoságnak abban az értelemben, ahogy ezt a szót

használni szoktuk, de mégis egy speciális nevelési terület. Fontosnak tartanánk, hogy a Nemzeti alaptantervnek tartalmaznia kellene az azokra vonatkozó elveket is, akik kimaradnak, leszakadnak az oktatás rendszeréből és valahol újra kell kezdeniük. Ebben a rendszerben, amely meghatároz szinteket, ehhez valamilyen kapcsolódásnak kell lennie, de valószínű, hogy az életkor és az egyéb helyzetek miatt speciálisan kezelendők. Erre egy utalás legyen, később majd természetesen a Nemzeti alaptantervnek, a részletes programnak kell az idevonatkozó elveket szabályoznia.

Elnök: Az önkormányzatok képviselője szól.

Sáska Géza: Örülünk annak és köszönjük, hogy a korábbi gyakorlattal szakítva akkor kerül a Közneveléspolitikai Tanács elé a kodifikált javaslattervezet, amikor a Tanács érdemben tud erről nyilatkozni. Ez nagyon jó dolog, azt mutatja, hogy a Tanács véleményére igazán számít az oktatási kormányzat.

Az önkormányzati oldal nem kívánja vitatni a Nemzeti alaptanterv koncepcióját, az iskolarendszer koncepcióját, a kétszintű érettségi rendszer koncepcióját; nem azért, mert nincsen erről véleménye, hanem abból indult ki, hogy a választásokon győztes pártok programjának részét képezte. Következésképpen nem tekinti ezt vitatható koncepciónak, és szakmailag sem kívánja ebben részt venni, megvitatni, hiszen ennek politikai és szakmai legitimitációja megtörtént. Ebből viszont az is adódik, hogy ezért a politikai és a szakmai felelősséget a kormányzatnak kell teljes egészében viselnie.

Hadd idézzek az MSZP programjából: „...módosítandó a köznevelési törvény, a nemzetközi gyakorlatot figyelembe véve határozza meg a képzési szinteket (iskola előtti nevelés, alapfokú, alsó középfokú és felső középfokú képzési szint).” Ez benne van ebben a programban és ez politikai megerősítést nyert.

Azt, hogy ez a rendszer alapvetően megváltoztatja az iskolarendszert, senki nem tagadja. Hiszen most egy 8 + 4-es, valójában 3 x 4-es modell a domináns rendszer. A rendszer átalakításának vagy az új szabályozási szintek bevezetésének a szempontjait a programalkotók és a győztes pártok szakértői dolgozták ki. Ugyanis azt írja az SZDSZ, hogy „...az iskolákat kímélni kell a következményekkel nem számoló radikális átalakításoktól”, és ez nagyon helyes. Ugyanezt a bizalmat, az önkormányzatok bizalmát növelik Fodor Gábor miniszter úrnak az 1993-ban elfogadott oktatási törvény vitáján elhangzott szavai, amely szerint „...határozott meggyőződés, hogy elsősorban a ma problémáira kell választ adnia az oktatást érintő törvényeknek is, de csak úgy, hogy a rendszer megújulási lehetőségét is nyitva hagyja”. Mi hiszeljük és támogatjuk ezt a fajta politikát.

Mindinkább garanciát nyújt az önkormányzati oldalnak az MSZP választási programja, amely szerint – idézem – „...az iskolaszervezet távlati átalakítására csak alapos előkészítő munkálatok után, az Országgyűlés elé terjesztendő köznevelésfejlesztési koncepció elfogadásával kerülhet sor”. Nagy megnyugvással olvastuk ezt.

Kérdésünk az önkormányzati oldal részéről, hogy megtekinthetjük-e az előkészítő munkák anyagait. Amennyiben a rövid kormányzati idő nem lett volna elegendő ennek kidolgozására, akkor az alábbi javaslatokat tárja az önkormányzati oldal a kormányzat, illetve a Közneveléspolitikai Tanács elé. Az önkormányzati oldal számára mind a két lehetőség egyaránt elfogadható.

Az egyik az, hogy készüljön előbb a napjaink pénzügyi lehetőségeihez és a meglévő gyakorlathoz igazodó törvényjavaslat, amely természetesen lehetővé teszi

és felhatalmazza a kormányt az iskolarendszer modernizálását szolgáló elképzeléseinek megvalósítására.

A másik: ha a törvény elsősorban a közoktatási rendszer jövőbeli állapotát akarja szabályozni, számunkra ez is elfogadható, ebben az esetben szükségesnek és elengedhetetlennek látunk egy, a célok elérését szolgáló, kormányzati garanciával rendelkező tervet is, ami a közoktatási rendszer mai állapotán alapul.

E két változat közül bármelyiket el tudjuk fogadni. Önkormányzati tapasztalatunk e téren már van, ez pedig a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény bevezetése, az F kategóriák ügye, amely arra inti az önkormányzati oldalt, hogy igenis, lehet ebben az országban kellő körültekintés nélkül törvényt hozni és lehet módosítani. Épp ezért szeretnék emlékeztetni mindenkit arra, hogy az önkormányzatokra jelentős és váratlan pénzügyi terhek nehezedtek, és az önkormányzatok és a szakmai oldal pedagógusai között számos konfliktus támadt mind a két fél akarata ellenére. Ebből okulva kérjük annak kormányzati kinyilvánítását, hogy a modernizációból fakadó közöltséget milyen mértékben kívánják az ország költségvetésére és milyen mértékben az önkormányzatok költségvetésére terhelni.

Végezetül pedig szeretném a Közoktatáspolitikai Tanács figyelmét felhívni arra, hogy az önkormányzatok többsége élt az oktatási törvény adta lehetőséggel, és jelentős összeget fordított iskolakísérletekre, támogatta a pedagógusok közoktatási szolgáltatásokat bővítő szándékait, ami az iskolarendszer expanziójához vezetett. Soha ennyi, iskolában dolgozó pedagógus által készített pedagógiai program nem készült közpénzekből. Az önkormányzatok új tankönyvek megírását segítették, a tanárok hazai és külföldi továbbképzését támogatták. Soha ennyi új iskola nem jött létre, mint az elmúlt négy esztendő alatt. Azt hiszem, nekünk kell tudni önkormányzati szempontból, hogy mi lesz ezeknek a fejlesztéseknek a sorsa a következő esztendőben e koncepció szerint.

Még egy utolsó szempontot hadd említsek meg. A tananyag-szabályozást kodifikáló tervezetben nem látjuk a miniszter, az iskolafenntartók és az iskolák, iskolahasználók felelősségi körét és az ellenőrzési és felügyeleti rendszert. Többek között az Országos Mérési és Vizsgaközpont felállítását sem, amelynek létrejöttét a KT már korábban támogatta. Javasoljuk, hogy az irányítást tekintsek a tartalmi szabályozás részének.

Tehát összefoglalva: három kérdésünk van. Az első az, hogy mikor láthatjuk azt a napjaink lehetőségét bemutató pénzügyi tervezetet, a közoktatás állapotát bemutató képet?

Végezetül pedig az, hogy a tananyag-szabályozásba az irányítási koncepciót bele kívánja-e illeszteni a kormányzat vagy sem. És természetesen: ki viseli az átalakítás költségeit?

Ezek voltak a fő kérdéseim. Mint ahogy korábban is segítettük a kodifikált szöveg pontosítását, csak zárójelben jegyezném meg, hogy a 8. § (9) bekezdésében az elvárható követelmények megfogalmazása pontatlannak tűnik, mert hiszen nincs definiálva, hogy ki várja ezt el.

Úgy gondolom, jelentős politikai feszültségeket fog okozni, hogy a 10. §-ban „sajátos elvek”-ről esik szó, nem pedig e tárgy pozitív megfogalmazásáról.

Voltaképpen a szöveg szárazabb és precízebb megfogalmazására teszünk ezzel javaslatot. Két utolsó megjegyzésünket csupán azért tettük meg, hogy a kodifikációs szöveg jobb, egyértelműbb, tágabb, szikárabb, jogszerűbb formája jöjjön létre. Az alapvető kérdéseink azonban nem ezek, hanem azok, amelyeket az előbb elmondtam.

Elnök: A nem önkormányzati iskolafenntartóké a szó.

Farkas István Ferenc: Az oldal egységes véleményét fogalmazom meg. Gyakorló pedagógusok vagyunk, a felső középfokon. A tanításban a csak vizsgaszabályozás, a kimenetszabályozás mindig is hallatlan disszonanciákat szült. Ez a mostani koncepció nem tartalmaz folyamatszabályozást, mert a NAT már nem terjed ki erre a felső középfokra, hanem kizárólag a majd elkészülő Gimnáziumi Érettségi Vizsgaszabályzat. Emiatt nyilván nehéz a szakaszokat értékelni, de biztos, hogy ismeretszerzésben és egyéb területen is a két legértékesebb évről van szó: a 17-18 éves korosztályról. Nyilván szabadságot igényelnek a tankönyvírók stb., de valamilyen szabályozás hiányában nagyon kétséges a különböző iskolákban tanítandó tartalom meghatározása, megtervezése, ha itt pusztán kimenetszabályozás marad. Így fogalmaztuk meg egységesen az oldal véleményét. És van még egy vélemény, a Farkas Iván úré, az oldalon belül.

Farkas Iván: Mihály Ottó érvelése rendkívül meggyőző a tíz műveltségi alapterülettel kapcsolatban, azt hiszem, kevésbé szakértőnek torkára forrasztaná a szót. Nekem mégis vannak aggályaim.

Nyilvánvaló, itt arról van szó, hogy nagyobb körökben elhelyezhetők kisebb körök és kisebb egységek. Ugyanakkor, hogy ez mennyire relatív és mennyire koronként változó, arra hadd mondjak egy példát! Mennyire elképednénk ma, ha azt hallanánk, hogy „philosophia est ancilla theologiae” – vagyis, magyarrá fordítva: a filozófia a teológia szolgátlánya. Valahogy úgy néz ki, mintha azt akarnánk kimondani, hogy a filozófia és az etika az antropológia és a szociológia szolgátlánya. Lényegében ez lehet ennek a kornak a követelménye, de mi, akik a nem önkormányzati iskolafenntartókat képviseljük, és ezen belül négyen az egyházi iskolafenntartókat, azon a véleményen vagyunk, hogy a legnagyobb felfutás időszakában az egyházi iskolák aránya belátható időn belül 10-12 százalékos lesz a mostani 3 százalékhoz viszonyítva. Ha a Nemzeti alaptantervről van szó, az ember úgy érzi, maga ez az elnevezés azt sugallja, hogy ez az egész oktatást és kultúrát átfogja, tehát érvényes valamennyi intézményre. Akkor – csatlakozva a szülői oldal véleményéhez – nem tudom, hogy ez a rövid szó, hogy „etika”, nem kerülhetne-e be például a d) pontba. Nagyon megnyugtatóna az egyházi iskolafenntartókat. Ez csak egy javaslat, lehet, hogy ostoba, lehet, hogy rögtönzött: „az ember a társadalomban, etika”. És akkor máris egy gesztust nyújt a kormányzat ennek a majdan akár 10 százalékosra felfutó egyházi oktatási hálózatnak, hogy amit ők hiányolnak, név szerint meg van nevezve: filozófia, etika – esetleg vallástörténet. Ezt szándékosan harmadiknak veszem jelntőségében. Ezek kapjanak itt valami képpen szerepet.

Ennyiben szeretném erősíteni a szülői oldal véleményét: valahol az a szó jelenjék meg, hogy „etika”. Ez nem egyszerűen hívó vagy nem hívó ember kérdése: az a társadalom, amelyben élünk, úgy igényli ezt, mint a kiszáradt föld az esőt. Legalább itt, ebben a dokumentumban egy vagy két szó erejéig jelenjék ez meg.

Elnök: A kormányzati oldalé a szó.

Szűdi János: Elég nehéz helyzetben vagyok, hiszen sok olyan szakmai kérdés hangzott el, amelynek eldöntése még társadalmi vita előtt áll. Ilyen az, hogy ez a

tíz műveltségi terület hogyan alakul, ez nagymértékben függ attól, hogy a Nemzeti alaptanterv és az ezzel kapcsolatos viták hogyan alakulnak. Szeretném azonban hozzátenni: a közoktatási törvénynek van olyan rendelkezése, amelyik az állami és önkormányzati intézmények esetében rendelkezik arról, hogy a világnézet alapjait, a vallási kérdéseket mindenütt oktatni kell. Ez most is benne van a törvényben.

Megítélésem szerint a Nemzeti alaptantervbe belekerülhet az etika. Hogy külön megjelenik-e, azt tényleg a szakmának kell eldöntenie. Nem jogi kérdés. Mint ahogy az sem az, hogy milyen sorrendiségben jelenjenek meg. Ez nem jelent fontossági sorrendet, tehát ha a szakma úgy ítéli meg, hogy az Ember és társadalom műveltségi területtel kezdődjön, akkor az kerüljön előre. Nem szeretném, ha bárki azt hinné, hogy a kodifikálás bármilyen sorrendet kívánt felállítani a különböző műveltségi területek között.

Hogy kell-e helyi tanterv vagy nem kell. A közoktatási törvény 45. §-a továbbra is hatályban marad. Az óvodáknál is megmondja meg az iskoláknál is, hogy foglalkozási programokat és helyi tanterveket használ – amelyet vagy elkészít, vagy beszeres. Ez benne marad a törvényben. Azért nem ismételtük meg, mert a 45. §-ban benne van, és nem kívánjuk kivenni belőle. Éppen a pedagógiai szolgáltatások egyik feladata lesz, hogy ilyen mintatanterveket készítsen, és a miniszter feladata is lesz – tudomásom szerint –, hogy legalább egyet-egyet elkészítsen és kiadjon.

Az a lényeg tehát, hogy más által készített tanterveket, illetve foglalkozási programokat is használhat az iskola, tehát senki nem kötelezi arra, hogy nekiálljon, és saját maga dolgozzon rajta.

Biztos vagyok benne, hogy az iskolastruktúrára kihat ez a tartalmi szabályozás, de az én ismereteim szerint az elsődleges feladat az volt, hogy egy összetartó erő legyen, tehát ne hulljon szét az iskolaszervezet. Ezek a kétévés ciklusos lezárásaként meghatározandó követelmények lennének az átjárhatóság biztosítékai. Ez nem feltétlenül jelenti, hogy új iskolatípusok nem jelennek meg a törvényben, bár nyilvánvaló, hogy az iskolákat hozzá kell igazítani ezekhez a szabályokhoz. Továbbá meg kellene mondani, hogy melyik milyen szintre készíthet fel. Gondolom, a legnagyobb aggály, hogy majd hat évfolyamosra csökkentik az általános iskolákat. Ez nem jár szükségszerűen együtt ezzel a tartalmi szabályozással, sőt, azt szeretnénk – azért mondom óvatosan, mert csak egy elképzelés –, hogy készüljön fővárosi, megyei terv, amelyik megmondja, az adott területen hogyan kívánják ellátni a közoktatási feladatokat, és valójában egy megyei, fővárosi koordináció szeretnénk ezen a területen érvényesíteni, hogy az óvodai és iskolai ellátásról az önkormányzatok megfelelő szinten gondoskodjanak.

Megítélésem szerint a kötelező óraszám és a törvényben meghatározott műveltségi területek nincsenek összefüggésben, annál is inkább, mert a törvény megmondja, hogy mennyi az a tanóra, amit le kell adni, megmondja azt, hogy ehhez a kötelező tanórához mennyi szabadon választható időszak áll rendelkezésre. Ismereteim szerint ehhez nem kívánunk hozzányúlni, tehát ez marad, az osztály-, a csoportlétszámhoz nem kívánunk hozzányúlni, az is marad, és a pedagógus kötelező óráját ehhez kell igazítani, tehát a minisztérium nem tervezi a kötelező órák emelését.

Ha a tanuló nem felel meg az alapvizsgán, hiszen ez volt a kérdés, az egyértelmű. Hogy az alapvizsga funkciója micsoda: ahol ezt jogszabály lehetővé teszi, ott munkába állhat vele, ha nincs alapvizsgája, nem mehet abba a munkakörbe. Az országos képzési jegyzék meghatározott szakmákat alpműveltségi

vizsgálóhoz köt, ha nincs alapszintű vizsgája, nem mehet abba a szakmába. Jelen pillanatban úgy néz ki, hogy a XI. évfolyamra való lépés feltétele lesz az alapszintű vizsga letétele, tehát ha ez nincs meg, akkor nem mehet a XI. évfolyamra. Ilyen értelemben a gyerek részére lesz ennek következménye, a tanár részére nem tudom, miért lenne. Ha a gyerek megbukik, akkor megbukik, azért nem a tanárt vonják felelősségre, hanem a tanulónak kell évet ismételnie. [...]

A Tankerületi Oktatásügyi Központok megszűnnek, a Közoktatási Értékelési Központ feladata lesz az új típusú vizsgarendszer működtetése. Ebben feladatot kapnak a főjegyzők és a közgyűlések elnökei, mint korábban, akik bevonhatják a feladat ellátásába a pedagógiai szakszolgáltatást ellátó intézményeket, ilyen értelemben a vizsgák értékelése nyilvánvalóan minősíteni fogja az iskolákat.

Tehát ha értékelik az érettségi vizsga és az alapszintű vizsga eredményeit, azt megkapja a fenntartó, és gondolom, ennek tükrében valamit tenni kell. Ha száz gyerek közül 99 nem felel meg az alapszintű vizsgán, ebben az esetben a fenntartó, gondolom, megkérdezi, hogy ez fogyatékosok iskolája vagy pedig a tanár nem jó.

Szeretném felhívni a figyelmet, hogy a közoktatási törvény 121. §-a értelmezi a más fogyatékosok körét. Ebbe nem tartoznak bele a tanulási és magatartási zavarral küzdő gyerekek, de ezek sajátos oktatásáról is van a közoktatás rendszerében gondoskodás: a nevelési tanácsadókon keresztül kell kialakítani a sajátos ellátási formát.

Megítélésem és ismereteim szerint, bár nem vagyok pedagógus, a magatartási és tanulási zavarral küzdő gyerekek olyan ellátásra szorulnak, amely kisebb csoportlétszámot igényel, nagyobb odafigyelést, de nem egy külön programot a Nemzeti alaptanterv keretén belül.

Az önkormányzati oldal kérdéseire: felhívnam arra is a figyelmet, hogy a Nemzeti alaptanterv bevezetése fokozatosan történik, hiszen a közoktatási törvényben benne van, hogy a kiadást követő harmadik évtől válik kötelezővé; tehát nincs szó arról, hogy ahogy kiadják, ezt azonnal alkalmazni kell, de alkalmazni lehet, tehát van egy fokozatos bevezetési lehetőség.

Nem tudom, hogy ennek az önkormányzatokra nézve milyen költségkihatása lehet, hiszen az iskolák ma is működnek, gyakorlatilag a helyi tanterveket kell elkészíteni, hiszen '93 óta tudott, hogy ilyen helyi tanterveket kell készíteni. Ehhez három év áll rendelkezésre; hogy ehhez külön költségvetés lesz-e, erre nem tudok ígéretet tenni, hiszen nem jósolhatom meg, hogy a következő években milyen költségvetési törvény fog készülni.

Az ellenőrzési és a felügyeleti rendszerről már volt szó az előzőekben, tehát nyilvánvaló, hogy ez összekapcsolódik. Nem lesz folyamat-ellenőrzés, ez is benne van a kormányprogramban, gyakorlatilag csak kimeneti oldalról lesz ellenőrzés, annak ellenőrzése, amelynek a fő pontjait a Nemzeti alaptanterv követelményként fogalmazza meg. Továbbá a két vizsga: az alapszintű és az érettségi vizsga. A Közoktatási Értékelési Központ működteti az egész vizsgarendszert. Feladata a mérések elvégzése és ilyen módon egy országos és regionális mérési rendszer kialakítása. Ehhez megítélésem szerint a fenntartóknak meg kell adni azt a jogot, hogy a saját intézményeiknél megrendelhesse nek szakmai ellenőrzést, méréseket, ezért ki fog bővülni a pedagógiai szakszolgáltatást ellátó intézmények jogköre, amelyek a feladat-ellátásban közreműködhetnek, és megmarad az országos szakértői hálózat, amelyről a fenntartók szintén közvetlenül hívhatnak le szakembert ennek a feladatnak az ellátásához.

Hogy a felső középfokú szint jól van-e vagy sem, ez megint olyan szakmai kérdés, amit itt most nehéz megvitatni. A politika eldöntötte, úgy tűnik, hogy a felső középfok az érettségi vizsga követelményeihez fog igazodni, és az ellenőrzés lehetősége ott is alapvetően az érettségi vizsgákhoz és ezeknek a feldolgozásához fog csatlakozni.

Elnök: Az a kérdésem, hogy a Közoktatáspolitikai Tanács oldalai kívánnak-e egy következő kört, a vizontválaszra egy lehetőséget, vagy pedig megelégednek ezzel az egy körrel. Aki azt támogatja, hogy még egy kör legyen, a vizontválasz lehetőségét adjuk meg az oldalaknak, az kézfeltartással jelezze! (4) Ez többség, tehát még egy kör lesz. Kezdjük a szakmai szervezetekkel.

Mihály Ottó: Valóban egy sor probléma nem kodifikációs, hanem szakmai problémaként merült fel. Ezek egy része a jelenlegi kodifikációs szöveg mögötti szakmai probléma, olyan, amire ez a kodifikáció nem mond sem igent, sem nemet, hanem egyszerűen nem foglalkozik velük, mert magában a NAT-ban kerülnek ilyen vagy olyan megoldásra.

Ezért nyilván egy sor ilyen szakmai kérdés akkor lesz igazán izgalmas, amikor a NAT-on fogunk vitatkozni. Ennek ellenére szeretném a szakmai oldal véleményét kifejezteni egy-két felvetődött kérdésben.

Azt a kiindulópontot mi nem tudjuk elfogadni – pedig ebből nagyon komoly következtetéseket von le az önkormányzati oldal –, amely szerint ma Magyarországon a valóság a 8 plusz 4. Nem! Magyarországon a valóság a nyolc plusz négy, a hat plusz hat, a négy plusz nyolc, a tizenkettő. Ez a valóság. Miért fontos ez? Budapesten szinte már nincs olyan gimnázium, amely ne indított volna hat vagy nyolc évfolyamot is. Ugyanez igaz vidéken is. Szerintünk ez a mai magyar valóság. Ez van. Ezért nem tudjuk elfogadni, hogy az ilyen típusú szabályozás valami olyasmit tesz, hogy előlív tervezett, nem létező mozgásokat, és ezért jövőbe mutató a törvényi szabályozás. Nem. Ellenkezőleg: pontosan az a kérdés, hogy egy szabályozás erre a helyzetre akar választ adni.

Nem vitatom, hogy ez jó válasz vagy nem jó. Szakmailag borzasztóan fontos viszont a kiindulópont kérdése: igaz-e az, hogy a realitás itt a nyolc plusz négyet jelentené. Szerintem ez nem így van, ezért másképp kell a szabályozáshoz hozzájárulni.

A másik szabályozási kérdés: még olyan országgal nem találkoztam, ahol az elmúlt tizenöt-húsz évben olyan oktatási törvény született volna, ahol együtt terjesztették volna a törvény elé jóváhagyásra, hogy ez ennyi pénz, ez meg annyi, ekkorra lesz rá pénz, akkorra lesz. Ilyen oktatási törvény nem készült. Én nem vagyok ellene ennek a dolognak, csak szerintem abból kell kiindulni, hogy egy ilyen törvény elkészítését egyelőre nagyobb büdzsében nyúlkaló, ilyen területen sokkal nagyobb tapasztalatokkal rendelkező országok sem merték vállalni.

Azt hiszem, itt másról van szó. Úgy gondolom, az is szakmai probléma – amivel mi nem nagyon tudnánk egyetérteni –, ha az irányítás kérdését a tartalmi szabályozás részének tekintené a törvény. Isten ments! Az irányításnak része a tartalmi szabályozás, de ezenkívül az irányításnak igen sok olyan eszköze van, ami semmiképpen nem szorítható bele a tartalmi szabályozás kérdéseibe. Ez olyan szakmai kérdés, ami nyilván azt involválja, hogy a tartalmi szabályozásnál a szakmai oldal véleménye szerint – részben függetlenül a jelenlegi kodifikációs szövegtől – borzasztóan rossz lenne, ha idesűríténék az összes irányítási problémát.

Szintén szakmai jellegű kérdés, de az elhangzottakban nemcsak szakmai érvek voltak az etika témájával kapcsolatban. Nyilván nem szakmai érv, hogy valamikor lesz 10 százaléknyi egyházi iskola, és hogy ezeket ne bántsuk meg, azért tegyünk egy gesztust úgymond ebbe az irányba: nevezzük meg az etikát ezen a területen. Tőlem eldöntheti a kormány ezt a dolgot, de számomra ez nem szakmai érvelés. Szakmai érvelésben csak azt tudom mondani, hogy a felhozott példa pont azt bizonyítja, azért nem kellene állást foglalnunk ilyen kérdésekben, nehogy abba a helyzetbe kerüljünk, hogy aztán kimondjuk: mégis mozog a Föld!

Úgy gondolom, nem arról van szó, hogy a szociológia maga alá hajtaná az etikát. Nem. Mindegyik egy szélesebb kontextusban jelenik meg – nem arról van tehát szó, hogy az egyik alárendelné a másikat: az ember és társadalom kontextusában, amiben mindegyik benne van, és sokféleképpen strukturálódhat ezen belül. Ez az egyik dolog.

A másik dolog: pontosan azért van a NAT-szabályozás, hogy az iskolák a saját helyi tanterveikben – például az egyházi iskolák – ragaszkodhassanak ahhoz, hogy a 40 százalék terhére is, amit nem szabályoz a NAT, maguk etikát és még nem tudom, milyen külön tantárgyakat taníthassanak. Ugyanakkor számításba kell venni, hogy ha a NAT-ban szerepel, akkor kötelező lesz minden magyar iskola számára. Na de nekem nem szakmai érv, hogy 10 százalék úgy szeretné, hogy neki ez legyen, és akkor legyen a 90 százaléknak is kötelező. Ez nem szakmai érv. Az az lenne, ha attól félne a 10 százalék, hogy ő nem teheti meg ezt a dolgot – de ettől nem lehet félni, mert akár ezen belül is egy ilyen tantárgyat megnevezhet. És megnevezhet a nem egyházi iskola is, és ez más, mintha kötelezővé tennék számára. Itt pusztán erről van szó.

Szerintem az iskolák jelentős része fog dolgozni egy ilyen tantárggyal, de örülnék, ha nem a NAT próbálná ennek a tantárgynak a követelményeit megszabni, mert akkor például az egyházi iskolákban is csak világi etikát lehetne oktatni – ami borzasztóan furcsa lenne, pontosan az egyházi iskolák szemszögéből.

Innen kezdve szakmai kérdés. Az érvelési rendszerben, úgy gondolom, nem az.

Úgy gondolom, a mérési szint fogalma azért nem jó itt, mert nem vezet be mérési szinteket az itt kodifikált törvény. Ez vizsgákat vezet be: két vizsgát. Ez azt jelenti, hogy a mérési szintnek nagyon sokféle következménye lehetne – ha itt szó lenne erről. A vizsgának a törvényben pontosan rögzített következménye van: az a következménye, hogy nem haladhat előre, ha nem sikeres a vizsga, tehát nem léphet a következő fokra. Azért gondolom, hogy ez nyilván tényleg azt jelenti, hogy meg kell ismételnie a vizsgát. Ahogy nem juthat be felsőoktatásba, aki nem rendelkezik sikeres érettségi vizsgával, itt, a másik szinten is van ilyesmi. Természetesen az olyan feltételezésekre nem tudok válaszolni, hogy ez az óraszám növelésével hogyan fog összefüggni. Úgy gondolom, ez még eléggé a sejtések és feltételezések körébe tartozik.

A szakmai oldal ebben a dologban azt szeretné megfogalmazni, hogy mindenképpen fontosnak tartja: ezen kodifikált szövegen túlmenően igen komoly lehetősége legyen a Közoktatáspolitikai Tanácsnak az itt fölmerült valamennyi szakmai kérdés kemény, részletes megvitatására. Jó lenne, ha a teljes törvénymódosítás szövege visszakérülne a Közoktatáspolitikai Tanács elé, és annak ez mindenképpen része, és addigra már a fölvetődött szakmai kérdésekkel kapcsolatban is remélhetőleg a kezünkben lesz az a NAT-szöveg, aminek az alapján konkrétan feltehetjük a kérdéseket.

Elnök: A szakmai oldal részéről Horn György kíván kiegészítést tenni.

Horn György: Én egy alternatív iskolát vezetek, és az Alapítványi Iskolák Egyesületének az alelnöke vagyok, tehát ott is ülhetnék, azon az oldalon. Itt vannak ilyen furcsa szerepek.

Nem értek a kodifikációhoz, hogy szó szerint és szöveg szerint hogyan, miképpen felel meg annak a tartalomnak, amit közvetít. De azokat az alapelveket, amelyeket közvetít, javasolom, hogy a Közoktatáspolitikai Tanács támogassa.

Melyek ezek az alapelvek? Az egyik az, hogy az állam valamilyen módon, egységes tartalmi szabályozásban, 16 éves korig szabályozza – erről szól a NAT – a közoktatást, hogy valamilyen átjárhatóságot biztosítson.

A másik: ez ne érintse az egyes iskolák tevékenységének felét vagy annál valamivel többet. Ez a törvény maga a törvényi szabályozás szintjén ne jelentsen szakmai kérdést, kizárólag a politikai legitimitáció szintjét érintse – például ne soroljon fel tantárgyakat, ne szóljon konkrét szakmai tevékenységekről, hanem csak azokról a dolgokról, amelyek valóban a politika szintjét jelentik.

Végül pedig a negyedik elvárásom az ilyen szabályozással kapcsolatban az, hogy mindezt olyan módon tegye, hogy a jelenlegi állapotot, tehát a jelenlegi magyar közoktatást – az iskolai autonómiát, a különböző iskolatípusokat – ne vagy nagyon kis mértékben korlátozza. Az a megítésem, hogy erre ez a szöveg alkalmas. Tehát ami ebben van, az mindezeket lehetővé teszi.

[...] Tulajdonképpen az volt a konkrét ok, amiért szót kértem, hogy a mai magyar közoktatás rendkívül differenciált, rendkívül különböző iskolatípusok vannak, és kifejezetten örömteli számomra az a tény, hogy ezt a kormány elfogadta, ezt tudomásul vette, és nem iskolatípusokat, hanem iskolai szinteket, fokokat fog definiálni. [...]

Molnár Péter: Úgy tűnik, mintha egy dologban egyetértés lenne: hogy a szakszervezet álláspontja szerint a jelent kell szabályozni. Hozzáteszem azt is, hogy még a stabilitás az, ami döntő. Mindezzel együtt továbbra is azt gondolom, hogy a pedagógiai szintek vagy pedagógiai szakaszok meghatározása igenis indirekt módon hat az iskolaszervezetre. Különösen igaz ez egy alulfinanszírozott helyzetben, és erre szeretném felhívni a figyelmet.

Az egész dolog – a mi szemszögünkből – azon kell eldőljön, hogy tisztán láthatunk-e a jelenről szóló szabályozás tekintetében. Tehát a 6+4+2 kimondatott, le nem íratott, de kimondatott. Ebből számunkra alapvetően következik az, ami összesség az önkormányzatok gondjával, hogyha ez megvalósul, akkor itt finanszírozási dilemma lesz. Ez az egyik.

A második: a finanszírozás normatív rendszere most iskolastruktúrához van kötve. Ha ez a törvény megindít valamilyen folyamatot, akkor tisztán kell látni azt, hogy ez a változás – mondjuk a 6+4+2 lesz a domináns – milyen finanszírozás kereteiben találja meg a maga helyét.

Legalább ennyire súlyos gond, hogy valamiféle jövőkép mégiscsak kell. Leírt jövőkép kell annak érdekében, hogy a pedagógusok végzettsége, képzési rendje valamilyen módon illeszkedni tudjon ahhoz, ami van, és illeszkedni tudjon ahhoz, ami lesz. Ami ezzel kapcsolatban elhangzott, az úgynevezett duális pedagógusképzés, talán megindulhat, de akkor meg kellene mondani, hogy ez mint a domináns képzési forma mikor találja meg a helyét a magyar felsőoktatás rendszerében. [...]

Elnök: A szülői szervezetek következnek.

Lindmayer József: Ha a NAT kidolgozottabb állapotban kerül ide, akkor sokkal jobban, sokkal részletesebben lehetett volna vitatni. Azt hiszem, éppen azért, mert abban az állapotban van, amikor minden benne van, az is beleérthető, amit például a szakszervezetek mondanak. Semmiképpen nem jó egy instabillá válható iskolarendszer. Ha benne van, beleérthető, akkor miért nem írjuk bele magát azt a szót is, hogy „etika”? Nem vallásetikáról van szó. Szeretném felhívni a figyelmet: amikor én mondtam, nem vallásetikára gondoltam. Azt hiszem, valamekkora hányadban minden iskolában kellene etikát tanítani – direkt nem „erkölcsstan”-t mondtam, mert annak már más felhangja érezhető. Nyilvánvaló: az erkölcsstannak, illetve az etikának a gyerekek identitása szerinti etikának kell lennie, hiszen a szülőknek ez az érdeke. Valahol egyszer meg kell tanítani a gyereket arra, hogy átgondolja ezeket a kérdéseket. Nem biztos, hogy kőtáblába vésvé kell nekik odaadni valamiket, de hogy ezek a kérdések átgondolhatók, és át kell őket gondolni ahhoz, hogy egy mai ember képes legyen eligazodni a társadalomban, azt meg kell tanítani. Hiszen a törvények, a paragrafusok nem mindig adnak választ mindenre, van, amikor neki kell válaszolnia arra, hogy ki az, akin segít, ki az, akit elítél – ha egyáltalán erre sor kerülhet stb.

Fontosnak tartjuk tehát, hogy – ha úgy is belefér – férjen bele, írjuk oda az „etika” címszót.

Nem akarok ennyire részleteibe menni, hiszen ha minden belefér, akkor – lopom a kifejezéseket, gondolatokat – semmi sem fér bele, ki lehet bújni. Részben ez a baja is, hogy nem elég konkrét. Ez egyfajta szemszögből jó lehet, mert utána az alacsonyabb szinteken mindenki azt tehet, amit akar – viszont éppen ez a veszélyes is.

Elnök: A diák szervezetek?

Baranyi Éva: A 10. ponthoz szeretnék két javaslatot vagy kéréssel kapcsolódni. Feltétlenül javaslom, hogy ne a fogyatékosok és a kisebbségi nevelésének az elvei legyenek sajátosak, hanem a nevelésük legyen sajátos.

A másik javaslat is a 10. ponthoz kötődik. Azt hiszem, egyik alapelve a törvénymódosítás szövegének az, hogy nem iskolatípusokban, hanem szintekben gondolkodik, hogy az iskolarendszer átjárható. Valami mégis hiányzik az átjárhatósággal kapcsolatban, hogyha a gyerek felől próbálom megközelíteni. Mi történik, ha valahol kimarad, kiesik a rendszerből? Nem érzem a tervezetben azt a garanciát, ha egy iskolából kiesik, egy osztályból kimarad, mi a biztosítéka annak, hogy nem marad ki az oktatás rendszeréből. A különböző típusú iskolákban a követelmények az adott szinteken megegyeznek, ez egyértelmű, de hol teremődik meg a lehetősége annak, hogy megtalálja a maga számára megfelelőét? Ez az, amit az előbb már feszegettem, de igazából erre semmiféle válasz nem érkezett. Az a kérdés foglalkoztat: mi történik a leszakadó, kimaradó gyerekekkel, például konkrét esetben egy kistélepülésen: hol tud másik iskolát találni? Az iskola gyermekmegtartó képessége kérdéses. Kicsit úgy érzem, az iskolák a gyermekszerző kényszerben kell hogy éljenek, ezért is – túl a helyi fejlesztéseken és elképzeléseken –, kényszerből is alakulnak különböző iskolatípusok. A gimnázium rá van kényszerítve, hogy lefelé terjeszkedjen, az általános iskola, hogy felfelé terjeszkedjen. Ez a gyermekszerzés. De nem érzem ebben a gyermekmegtartás kényszerét.

Elnök: Az önkormányzati iskolafenntartóké a szó.

Sáska Géza: Természetes, hogy mindegyik oldal másként látja a valóságot. Másképp néz ki a realitás egy tanteremből nézve, egy igazgatói székéből, szakszervezeti pozícióból, szülői pozícióból és önkormányzati pozícióból – ezért van így összerakva ez a tanács. Ennek következtében nem véleményekre, hanem tényekre van szükség. Azt hiszem, ezen tényeket – ha a forrása, összegyűjtése kellőképpen hiteles – valamennyien el tudjuk fogadni. [...]

A mi dolgunk az, hogy megtaláljuk nem az egyedüli helyes módszert, nem az egyedüli valóságot, hanem azt, ami valamennyiünk számára elfogadható.

A magam részéről mint önkormányzati képviselő és mint önkormányzati oldal, úgy látom, ma Magyarországon nincsen alsó középfokú oktatás, ez új elem, következőképpen e tekintetben át kell az oktatást alakítani. Hasonlóképpen nincs ma 16 éves korban Magyarországon alapvizsga. Ennyit a valóság ismeretéről.

Éppen ezért önkormányzati oldalról azt szeretnénk megtudni, mennyibe kerül az átalakítás, milyen pedagógus-átképzéseket, tankönyveket, pénzügyi vonatokat szükségeseltet. Ugyanis az önkormányzatok támogattak számos olyan pedagógiai kísérletet, amit ez a minisztérium – jöllehet nem a jelenlegi koalíció által irányított – hagyott jóvá, ilyenek például a világbanki modellek, amelyeknek a NAT-hoz való illesztése nem is tudom, hogy fog bekövetkezni. És nem tudom, mi lesz azoknak a pedagógiai kísérleteknek a sorsa, amelyek mögött kormányzati támogatás van, noha nem ezé a kormányzaté, de ennek a problémának a megoldása a jogi stabilitása szempontjából nem lényegtelen.

És itt jutunk el az irányítás problémájához. Felfogásunk szerint az önkormányzati iskola nem arra való, hogy autonóm legyen, hanem arra, hogy a legszabadabban tudja a rábízott közfeladatot ellátni. Mégpedig itt közösségi érdekről van szó, egy olyan közösségi érdekről, amit most például a Nemzeti alaptanterv fogalmaz meg, ami ebben az országban mindenki számára – nagyon helyesen – kötelező műveltségi elemként jelenik meg. Ezt a közfeladatot bízzák rá az önkormányzatokon keresztül a közösségi iskolákra, és ennek a közfeladatnak a teljesítését valamilyen módon követni kell, valamilyen módon elszámoltathatósági rendszert kell létrehozni, nem megegyezés alapján, hanem kőkemény hatósági szempontból, illetve politikai szempontból. Tehát nyilvánvalóvá kell tenni a felelősségelosztási rendszert, egyértelművé kell tenni, hogy ki miért felelős.

Mivel ennek a rendszernek, ami most kiépül, nincsen Magyarországon hagyománya, úgy gondolom, hogy ilyen Nemzeti alaptanterv, az egész iskolarendszert integráló tanügyi dokumentum még nem volt Magyarországon bevezetve. Ezért nagyon fontosnak tartjuk, hogy a felelősségi rendszer és az elszámoltathatósági rendszer ennek részeként tudjon megjelenni.

Nem azt kívánjuk, hogy kőkemény állami tanügy-igazgatási kontroll épüljön ki, amely minden részletet lefed, hanem egyszerűen csak azt, hogy tudjuk, ki miért felelős: miért felelős az önkormányzat, miért felelős a kormányzat, hogy ne történjen egymásra mutogatás, mint ahogy az előbb említettem, a közalkalmazotti törvény esetében.

Ami pedig a költségeket illeti: a szakmai oldal jeles képviselői eldönthetik-e, hogy egy ilyen radikális vagy ha úgy tetszik, a valóságot jelentős mértékben modernizáló, a közoktatást modernizáló programnak van-e pénzügyi vonzata vagy nem? Ha igen, akkor ehhez találunk-e Nyugat-Európában olyan típusú országokat,

ahol ezt meg lehet nézni, hogy hozzávetőleg mekkora? Örömmel közölhetem, bár lehet, hogy nem szakmai kérdés, de talán ebben a házban, a pedagógiai könyvtárban meg lehet tekinteni a svédeknek a '60-as években elkészített modelljét. Ott meg lehet találni, hogy a költségvetési tervvel együtt történt az oktatás reformja a '60-as években.

Szeretném örömmel közölni azt is, hogy amikor a szakképzést egy évvel meghosszabbították Svédországban, ott is volt költségvetési tervezés. Egy példa bőven elég arra, hogy van ilyen. A mi kérésünk csupán az, hogy ezt a meglévő gyakorlatot ennek a törvénytervezetnél is alkalmazzuk, egyszerűen azért, hogy tudjuk – az önkormányzatok és mindenki –, mekkora közpénzre van szükség ahhoz, hogy ez a modernizációs terv valósággá tudjon válni. Nyomatékkal mondom: az önkormányzat nem ezt a modernizációs programot támadja. Nem alkot róla véleményt egyszerűen azért, mert ahogy az önkormányzati képviselők is választás útján nyerik el legitimációjukat, ez pedig programok támogatását jelenti, hasonlóképpen ugyanúgy nem vonjuk kétségbe a mostani kormányalkotó tényezők programját sem, és az e mögött levő szakmaiságot sem.

Még csak egyetlenegy dolgot kérünk, annak leírását, hogy ez mennyibe kerül, hogy a közpénzekből, a mi adóinkból összegyűjtött pénz milyen mértékű koncentrációjára van szükség. Minden modernizációs reformnál ugyanis a GDP 3–5 százalékaival megnövelik a közoktatás költségeit. Természetesnek tekinthető, hogy egy reform költségekkel jár. Annak eldöntését, hogy hány százalék allokációra van szükség e tekintetben, szakmai kérdésnek kell tekintenünk, noha nem pedagógiai, hanem pénzügyi szakmai kérdésnek. Mi azt szeretnénk, hogy ne legyen olyan közoktatási reform Magyarországon, amely félbemarad. Ez jelentős politikai feszültségeket okoz, amit a közalkalmazotti törvény végrehajtásának esetében még elviseltünk e tekintetben.

Zárásképpen: nem vitatjuk a dolog szakmaiságát, egyszerűen azért, mert ez a választásokon politikai legitimációt nyert. Egyetlenegy dolgot szeretnénk, hogy a kifizetőt célhoz vezető utat világítsa meg a kormányzat, és adja meg azokat a pénzügyi, szakmai és politikai garanciákat, amelyekkel az általa kifizetőt célt a legzökkenőmentesebben lehet elérni. A mi kérésünk ez és semmi más. Nem értjük, miért ódzkodik a kormányzat attól, hogy megbecsülje, mennyibe kerül a fejlesztés, hogy a meglévő pedagógiai program hányadrésze kíván revideálást, hogy a most kiadott és használt tankönyvek hányadrésze alkalmazható, átalakítható. Becsülje meg, hogy a mostani pedagógusképzési struktúra mennyire illeszkedik ehhez a rendszerhez, és mérje fel azt, hogy a felelősségi rendszer kié. Ha ez a program nem sikerül, az nemcsak a kormányzatnak árt, hanem annak a szakmai körnek is, amely odaállt mellé.

Mi voltaképpen azt szeretnénk, hogy a közoktatásban stabilitás legyen, és ehhez a stabilitáshoz mindezek szükségeltetnek, amiket felsoroltam.

Itt egy közfeladatról van szó, egy közfeladat leosztásáról, amely többek között a helyi tantervekben, illetve a Nemzeti alaptantervben fogalmazódik meg. Ha nincsen szétosztva a felelősség, hogy ki miért felel, akkor ebben a rendszerben nem lesz közoktatás. Mindenki azt fog tanítani, amit akar, és megszűnik e tekintetben az a fajta közösségi szempont, közösségi érdek, amiért éppen a Nemzeti alaptanterv típusú központi szabályozásra szükség van.

Elnök: A nem önkormányzati iskolafenntartóké a szó.

Farkas István Ferenc: Nagyon röviden két kérdésről szeretnék szólni, az első az etika kérdése. Mindannyian megértjük a nevelő-oktató vagy oktató-nevelő címszavak cseréjét. Báthory úr a múltkor itt elmondta szó szerint, hogy a nevelésért a minisztérium nem vállal felelősséget. Ezzel tökéletesen ellenkezik az, hogy ide került át az MKM-ba az ifjúsági főosztály. (*Mihály Ottó: Miért?!*) Itt integrálódik az ifjúság irányában sok-sok szempont, könyörgöm, ha egyszer kötelezik, hogy tanítsunk matematikát, informatikát, akkor miért van erkölcsi gátlásunk, amikor az etikatanításról van szó?

Minden leírt szó beleavatkozik a szabadságba. Ha kiemeli az informatikát mint önálló területet, akkor miért van erkölcsi gátlása egy ifjúságért nagyobb, teljesebb, integrált felelősséget vállaló MKM-nek az „etika” szó leírásával kapcsolatban. Hogy az etika hol mit tartalmazzon, azt döntse el a fenntartó, a nevelőtestület stb., de hogy legyen etika, azt nagyon fontosnak tartom.

Minél többször hangzik el az „Európa” szó, annál távolabb kerülünk Európától. El is mondom, miért. Kétezeröttszáz év óta a filozófia alapvetően meghatározta az európai műveltséget. Ez az absztrakciónak a legmélyebb szintje. Először is: a filozófia sincs itt. Másodsor: például a latin nyelvnek sincs helye, mert az nem élő idegen nyelv és nem anyanyelv. Be lehet suszterolni valahová. Lehet idegen nyelv, és akkor van helye akár az aráminak, hébernek, görögnek, latinnak – de most nincs. Lehet ügyeskedni, hová tesszük be, de nincs helye.

A tudományelméletet a politika nem szoríthatja ki. A tudományelmélet egy konkrét, párttól független, objektív ismeretrendszer. Azért szóltunk mindannyain, mert ha egy házon repedés van, és egy helyen beázik az épület, a cserepeket át tudjuk hordani máshová – de nincs elég cserépl! Az esztétika megfogalmazódik a „művészetek” címszó alatt, az etika meg nem. Van tehát egy privatív dolog: meg van fosztva a rendszer az etikától. [...]

Ha egyesek – katolikus iskolák vagy az alapítványiak – összefognak, kidolgozhatnak egy közbülső szintet a jogosan alig szabályozó NAT és a már cizelláló helyi tanterv között.

Elnök: A kormányzati oldalé a szó.

Szűdi János: Ennek a két paragrafusnak a vitája – anélkül, hogy a közoktatási törvény többi részét ne ismernénk vagy ne citálnánk hozzá – nagyon nehéz. A 4. § (3) bekezdéséből idézem:

„Az iskolában gondoskodni kell az alapvető erkölcsi ismeretek elsajátításáról.” Tehát a hiányolt etika más helyütt benne van.

„Az állami és a helyi önkormányzati iskolák tananyagában biztosítani kell a vallások erkölcsi és művelődéstörténeti tartalmának tárgyyszerű és elfogulatlan ismeretét.” A nem állami, nem önkormányzati iskolákra vonatkozó külön rendelkezések azt mondják, hogy ezek az iskolák világnézetileg elkötelezett intézményként működhetnek. Tehát benne van.

Ismerni kell az iskolák pedagógiai programjára vonatkozó előírásokat. A törvény szól arról, hogy az iskola pedagógiai programja – amelynek része a helyi tanterv – meghatározza az iskolában folyó nevelés és oktatás céljait. Tehát ez is benne van.

Ugyancsak benne van, hogy az iskola helyi tantervének mit kell tartalmaznia: az iskolai élet, a tehetség, a képesség kibontakoztatását, a szociális hátrányok, a beilleszkedés, a magatartási, tanulási nehézségeket enyhítő, segítő tevékenységét.

Erre csak azt szeretném mondani, hogy – el is hangzott – a Nemzeti alaptanterv a mindenki számára közös és minimális ismereteket kell hogy tartalmazza. Ehhez képest az iskolák nagyfokú szabadságot kapnak, lehetőséget, hogy ezt kiegészítsék és felépítsék saját pedagógiai programjukat, helyi tantervüket. Az is benne volt, hogy az iskola ezt nem köteles maga készíteni, tehát semmi akadály, hogy a katolikus iskolák például összefogva kidolgozzanak egy olyan iskolai tantervet, amelyet magára nézve minden iskola kötelezővé tesz, és beépíti pedagógiai programjába. Azt hiszem, a pedagógiai programot mindenkinek magának kell megcsinálnia, még ha a helyi tantervet esetleg máshonnan viszi is be.

Ami az önkormányzatokat illeti: az önkormányzati feladatellátás nem változik. Az önkormányzati feladat kicsoda? Továbbra is az, hogy gondoskodjék a tankötelezettség végéig a községi, városi, fővárosi, kerületi önkormányzat a tankötelezettség végéig az iskolai nevelésről és oktatásról. **Hangsúlyozom:** van egy tartalmi szabályozás, ami befolyásolja esetleg az iskoltípusokat. Nem változtat azonban a feladatellátás kötelezettségén, és nem is emeli annak a mértékét. Van ugyan központi költségvetési kihatása, mert esetleg új tankönyveket kell írni – de ez nem a művelődési kormányzat feladata, hanem a tankönyvpiac része. Természetesen meg kell írni a Nemzeti alaptantervet, de ennek kidolgoztatása a minisztérium feladata.

A pedagógusok képesítési követelményeit nem változtatja meg a törvény, tehát nem azt határozza meg, hogy a különböző szinteken ki nem oktathat, hanem marad a jelenlegi, az évfolyamonkénti szabályozás. Látni kell azonban, hogy a szakképzésben vagy a hat-nyolc osztályos gimnáziumoknál, a művészeti iskoláknál probléma van. Ilyen értelemben én itt különösebb gondot nem látok, amellet nyilvánvaló, hogy a pedagógusképzést át kell alakítani, de ez a mostani pedagógusállományt nem hozhatja hátrányos helyzetbe. Erre a törvény már korábban is igyekezett odafigyelni.

A felelősségi rendszer benne van a törvényben, hiszen a Művelődési és Közoktatási Minisztérium felel a rendszer működtetéséért, így a vizsgarendszer létrehozásáért, a NAT kidolgoztatásáért, a vizsgaközpont felállításáért és működtetéséért. Az önkormányzat továbbra is felel az intézmény működőképességének fenntartásáért meg a feladatellátás megszervezéséért. Felel azért, hogy az intézmény költségvetése elégséges legyen a feladatellátáshoz, és felel a törvényes működéséért, továbbá a helyi tantervet a pedagógiai program részeként jóváhagyja, amely azzal válik érvényessé. Azt hiszem tehát, hogy a feladatmegosztás benne van.

Amit a diákoldal feszeget: a lemaradó gyermekek problémája is benne van a törvényben. Többféle lehetőség van. Melyek ezek?

Megváltoztattuk a nappali képzésben való részvétel feltételeit: feloldottuk a korhatárt, így 20 éves korig lehet általános iskolába járni, 25 éves korig középiskolába.

Benne van, hogy az évfolyam megismételhető akkor is, hogyha a gyerek nem kapott elégtelent, de valamilyen oknál fogva erre szükség van. Benne van, hogy a fogyatékos gyerekeknél egy évfolyam több tanévén keresztül is folytatható. Természetesen hozzájön ehhez a rendszerhez az iskolarendszeren kívüli oktatás, amikor már nem tanköteles a gyerek, és ebben az esetben jogában áll részt venni a szakképzésben, az iskolarendszeren kívüli oktatásban is.

Benne van, hogy a megye feladata és kötelessége gondoskodni azokról a gyermekekről, akiknek a lakóhelyén az önkormányzat nem biztosítja a tankötelezettség végéig az ellátást – tehát találhatunk egy másodlagos felelősséget –, és

benne van, hogy a polgármester köteles a szülőnek segítséget nyújtani: amennyiben nincs a lakóhelyen a tankötelezettség végéig iskola, utaztatást köteles szervezni, és beletesszük a törvénybe, hogy ha nem utaztat, térítse meg az utazási költségeket.

Mint említettem, szeretnénk beletenni, hogy legyen egy fővárosi, megyei közoktatás-ellátási, -fenntartási és fejlesztési terv, amelynek az lenne a lényege, hogy az összes érintett önkormányzat egyetértésével dolgozzanak ki egy programot, amely szerint az adott megyében ellátják a közoktatási feladatokat, és e program keretein belül lehet intézményt létesíteni, megszüntetni, átszervezni. Ez politikai kérdés lesz, hogy elfogadja-e a politika vagy sem. Mi szeretnénk egy ilyen megoldást beletenni, hogy az iskolarendszerben nem mindenki azt csinál, amit akar, hanem végül is az önkormányzatok egymásra tekintettel hozzanak létre hat-nyolc osztályos iskolát, adjanak át intézményeket vagy szüntessenek meg.

Elképzelések tehát vannak, de természetesen ez még a politikával meg nem vitatott kérdés, és nyilvánvaló, hogy itt önöknek is lesz szava.

A kísérletekhez. Éppen az eddigi kísérletek szolgálnak alapul a mostani szabályozáshoz. Hogy az egész szerkezetátalakítás jó vagy nem jó, abba tényleg ne menjünk bele. Mindenesetre '90 óta kiadtak egy csomó kísérleti engedélyt: az egyik megalapozott volt, a másik nem, de ezek tapasztalatai alapján lehetett megalkotni ezt a szabályozást. A közoktatási törvényben benne van, hogy a kísérleteket majd le kell zárni. Amikor kiadják a Nemzeti alaptantervet, és az kötelezővé válik, a kísérleteknek már nincs létjogosultságuk, mert a helyükre lép a helyi tanterv, és abba kell beépíteni az eddigi tapasztalatokat, illetve ami országosan hasznosítható, azt most kell feldolgozni a szakmának a Nemzeti alaptanterv kialakításában, illetőleg a szabályozásban.

Elnök: Tisztelt Közoktatáspolitikai Tanács! Úgy érzem, hogy a vita e stádiumában lezárható. Úgy gondolom, hogy ezek a témák, amelyek a közoktatási törvény néhány paragrafusára kapcsán felmerültek, nem tárgyalhatók meg kellő alapossággal. Tehát azt gondolom, hogy határozatot nekünk nem kell hoznunk, hiszen ezt a témát többször fogjuk újratárgyalni, elénk kerülnek a szakmai anyagok, a Nemzeti alaptanterv követelményei a törvényi szabályozás szerint. Biztosan várható, hogy tavasszal törvénycsomagként indul újjára a teljes módosítás, akkor a teljes közoktatási törvényt kell megnéznünk minden összefüggésében. [...]